

[E%D0%B2%D0%B0%2C%20%D0%9C%D0%B5%D1%80%D1%86%20%28pdf.io%29.pdf](https://doi.org/10.31392/NZ-udu-159.2025.15) [in Ukrainian].

3. Zakharova N. M. (2010). Adaptatsiia ditei doshkilnoho viku do suchasnoho sotsialnoho prostoru: Monohrafiia. [Adaptation of preschool children to the modern social space : monograph]. Donetsk : Noulidzh. 218 s. [in Ukrainian].
4. Lyst MON № 1/3845-22 vid 02.04.22 roku Pro rekomendatsii dlia pratsivnykiv zakladiv doshkilnoi osvity na period dii voiennoho stanu v Ukraini. [Letter of the Ministry of Education and Culture No. 1/3845-22 dated April 2, 2022 About recommendations for employees of preschool education institutions during the period of martial law in Ukraine]. URL : <http://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/> [in Ukrainian].

O. SHADIUK. Pedagogical conditions of adaptation of children of early age to the conditions of the pre-school education institution in the conditions of the state of martial.

The article substantiates the relevance of the problem of adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution in the conditions of martial law, reveals the meaning of the concept of "adaptation", and defines the ways of successful adaptation of young children to the modern conditions of a preschool education institution. The main goal of preschool education is to create favorable conditions for the personal development and creative self-realization of each child, the formation of life qualities in him, the formation of a valuable attitude towards man, himself, nature, culture, and the surrounding world. The modern conditions of children's stay in preschool education institutions have undergone significant changes, because considering the conditions in which Ukraine finds itself today, the conditions of children's stay in preschool education institutions are also being adjusted, namely: children's stay in a shelter during an air raid, children having backpacks with the necessary things etc. Due to such circumstances, the process of adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution is complicated. The study of the problem of adaptation of young children made it possible to determine the problems that arise during the adaptation process and to determine the stages that the child goes through adapting to the modern conditions of the preschool education institution. Pedagogical conditions for successful adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution under martial law are presented. It was found that the adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution includes a wide range of individual reactions of the child, the nature of which depends on his psychophysiological and personal qualities, as well as on the formed family relationships.

Keywords: adaptation, preschool education institution, pedagogical conditions, early age, martial law conditions.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-159.2025.15>

УДК 374.091.214:355.212(477)

Шевченко А. Ф., Ремньова А. Г.

**РОЛЬ ПОЗАКЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ
РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»**

У статті розкрито особливості позакласної діяльності в контексті формування національної та громадянської ідентичності, визначено основні складові позакласної діяльності (позаурочну, позанавчальну та позашкільну) та подано їх характеристику; переосмислено основні підходи щодо патріотичного виховання учнівської молоді; визначено основні риси

формування оборонної свідомості з урахуванням особливостей та суперечностей індивідуального становлення особистості.

Обґрунтовано основні принципи позакласної діяльності як невід'ємної частини виховної системи закладу освіти, яка організовується у вільний від навчання час і має на меті розвиток ключових компетентностей старшокласників, необхідних для підготовки молоді до свідомого громадянства та захисту держави.

Визначено основні напрями військово-патріотичного виховання дітей та молоді: фізкультурно-спортивну діяльність, технічну творчість; активне залучення до різноманітних справ військово-патріотичного спрямування; обов'язкове вивчення предмета «Захист України» у профільній школі. Розкрито роль позаурочної діяльності, що передбачає участь старшокласників у військово-патріотичних гуртках, спортивних секціях, шкільних тимчасових об'єднаннях та інших формах педагогічної взаємодії за активної участі вчителів, керівників гуртків чи об'єднань, а також тренерів

Наведено приклади методів, форм, засобів, які успішно поєднують теоретичну підготовку й практичну діяльність школярів і мають виховний потенціал щодо фізичної чи психологічної підготовки старшокласників до військової служби та захисту України

Проаналізовано нормативно-правову базу з питань національно-патріотичного виховання, зокрема Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»

Ключові слова: *національно-патріотичне виховання, позакласна діяльність, оборонна свідомість, українська національна ідентичність, громадянська ідентичність, захист України, учнівська молодь.*

Кризові процеси, породжені російським вторгненням, спонукають до пошуку інноваційних підходів щодо організації педагогічної взаємодії в умовах воєнного стану. При цьому виняткової ваги набуває проблема виховання школярів, а особливо формування патріотичних рис та якостей зростаючої особистості. Йдеться про здатність та готовність діяти, виявляючи високу патріотичну свідомість, відповідальність, активність у захисті національних інтересів, збереженні незалежності та цілісності країни.

У контексті зазначеного, актуалізується потреба в необхідності переосмислення основних підходів щодо патріотичного виховання учнівської молоді – формування активного громадянина нашої держави, який у своїй діяльності керується національними та загальнокультурними цінностями.

З огляду на це, а також з урахуванням реалій сучасного життя [10], необхідна системна робота як школи, так і пришкільного соціуму, спрямована на створення сприятливого простору самореалізації дитини з використанням засобів матеріальної й духовної культури, форм виховної взаємодії, різновидів педагогічних технологій.

Аналіз нормативно-правової бази з питань патріотичного виховання в Україні, свідчить про те, що держава оперативно реагує на виклики, які постають перед суспільством та школою в кризові часи. Свідченням цього є: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 року № 1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках»; Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»; Лист МОН від

10.06.2022 № 1/6267-22 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України»; Наказ МОН від 06.06.2022 3527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641» [7].

Загалом, йдеться про комплексну системну діяльність органів державної та соціальних інститутів, спрямовану на формування ціннісного ставлення особистості до власного народу, своєї Батьківщини, держави, нації.

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження з питання формування національної ідентичності в учнівської молоді є праці вітчизняних науковців, педагогів, психологів минулого та сьогодення, зокрема Г. Васяновича, Г. Ващенко, О. Вишневського, Г. Костюка, В. Липинського, Ю. Руденка, Г. Сковороди, М. Стельмаховича, К. Ушинського; питання національно-патріотичного виховання розглядали О. Духнович, О. Остапенко, С. Русова, В. Сухомлинський, М. Тимчик, І. Устименко.

Мета статті – обґрунтувати особливості та принципи позакласної діяльності в контексті формування національної та громадянської ідентичності; проаналізувати основні напрями військово-патріотичної роботи в позакласній діяльності; висвітлити роль позакласної діяльності у реалізації модельної навчальної програми «Захист України».

Важливо, у контексті розгляду цього питання, звернутися до Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (чинний у редакції від 13.12.2022 № 2834-IX) [4]. У цьому правовому документі використано 18 термінів, зокрема такі, національно-патріотичне, військово-патріотичне, громадянсько-патріотичне та духовно-моральне виховання зростаючого покоління. До провідних завдань державної політики щодо утвердження української національної та громадянської ідентичності належать: формування активної громадянської позиції; розвиток оборонної свідомості та громадянської стійкості.

Отже, аналізуючи процес індивідуального становлення особистості з урахуванням його особливостей та суперечностей, варто підкреслити такі головні риси: формування оборонної свідомості, готовності до національного спротиву; підвищення ролі суспільної військової служби в життєдіяльності людини; набуття необхідних компетентностей у сфері безпеки і оборони; усвідомлення власної відповідальності за дії та вчинки, як індивідуальні, так і групові; розвиток духовних і моральних цінностей майбутніх громадян на основі національної системи цінностей та ін.

Серед основних напрямів військово-патріотичного виховання дітей та молоді варто виокремити: позаурочну фізкультурно-спортивну діяльність та технічну творчість; активне залучення до різноманітних справ військово-патріотичного спрямування; обов'язкове вивчення предмета «Захист України» у профільній школі.

Детально зупинимось на останньому напрямку військово-патріотичної

роботи зі старшокласниками. Як зазначається на сайті міністерства, головна мета програми «Захист України» – набуття реальних навичок й практичних дій в умовах фізичної чи інформаційної безпеки, формування стресо- та психологічної стійкості до несприятливого середовища життєдіяльності. Очевидно, що необхідність в її оновленні, продиктовано реальним кризовими суспільними явищами, породженими війною. Однак така робота неодмінно вплине на зміну середовища життєдіяльності суб'єктів педагогічної взаємодії, зокрема, постає актуальна проблема в забезпеченні необхідним технічним обладнанням, де учні мають всі шанси закріпити свої знання на практиці.

Окремої уваги в новій програмі «Захист України» приділено підготовці педагогічних працівників, де, на наш погляд, коучинг має зайняти провідне місце в цій системі.

Як свідчить психолого-педагогічна література в основі педагогічного коучингу – мотивуюча взаємодія його суб'єктів за для створення необхідних умов для розкриття потенціалу школяра з метою досягнення найкращих результатів в оптимальні терміни роботи. Принцип самокерованості такої взаємодії стає головним у педагогічному коучингу, оскільки дозволяє говорити про самореалізацію учня у досягненні різного рівня й складності завдань.

Н. Сайко пропонує розглядати технологію коучингу як наставництво. Головна ідея такої технології полягає в тому, що вона використовує потенціал людини для досягнення високих результатів в тій чи іншій сфері життєдіяльності. Її результативність залежить від уміння коуча ставити запитання, які спонукають клієнта до самоаналізу [9].

Робота з коучем, на думку авторів статті [2] має ряд переваг у порівнянні з класичною системою управлінських взаємодій, а саме: допомагає долати особисті обмеження з досягнення стратегічних результатів; розвиває впевненість і управлінські навички щодо організаційних змін і допомагає краще оцінити власний особистісний стиль впливу на інших людей та розкриття їхнього потенціалу; допомагає набутти практичного досвіду попередження чи управління конфліктами; розвиває здатності ставити запитання, які надихають і мотивують інших; надавати підтримку подоланні труднощів та невдач, впливаючи на мотивацію і прихильність та ін.

Аналізуючи та всебічно вивчаючи коучингові технології в освіті [5], автор зауважує, що насамперед йдеться про системну комунікацію, спрямовану на пошук самостійного рішення. При цьому необхідно вести мову про максимальне ефективне використання особистісних якостей суб'єкта педагогічної взаємодії у конструюванні власної освітньої траєкторії. Коучинг є інтерактивною технологією, яка базується на співпраці здобувача з коучем. Очевидно, що в процесі такої взаємодії суб'єкт набуває досвіду практичної діяльності з самопошуку й самоорганізації.

Отже, процес підготовки вчителя до викладання курсу «Захист України» є складним і багатогранним. Опанування новітніми технологіями навчання дозволяють оптимізувати процес, забезпечити практичну його складову, розв'язати ряд завдань, пов'язаних як набуттям досвіду творчої діяльності, так

і емоційно-ціннісним ставленням до вивченого та пізнаного.

Провідну роль у цьому процесі відіграє позакласна діяльність школяра, яка включає її позаурочну, позанавчальну та позашкільну складові. Така робота порівняно з навчальною має ряд переваг, хоча кожна з її складових не позбавлена особливостей. Але загалом у розв'язанні виховних завдань тактичного та оперативного рівнів, позакласна діяльність має неабиякі можливості.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про різноманітність підходів до розуміння поняття «позакласна діяльність». Спробуємо їх узагальнити, визначивши основні характеристики, а саме: виховна робота, що здійснюється вчителем – класним керівником з учнями певної вікової в позанавчальний час; освітньо-виховна діяльність, спрямована на задоволення інтересів і потреб школярів, організована в позаурочний час; діяльність яка здійснюється у вільних від навчання час, в основі такої педагогічної взаємодії – добровільність, самодіяльність, самоврядування; організація педагогом різноманітних видів діяльності школярів після уроків, з метою керованості та прискореності соціалізації зростаючої особистості; професійна діяльність вчителів, спрямована на задоволення інтересів і запитів школярів, виявлення талановитих та обдарованих учнів, створення умов для їхньої самореалізації.

Цілісний підхід до організації позакласної роботи, передбачає, що педагог максимально використовує виховний та розвивальний потенціал різних видів діяльності старшокласників. Зокрема він організовує їхню діяльність з метою розвитку ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації зростаючих особистостей.

Позакласна діяльність має свої особливості, зокрема вчитель (педагог, вихователь, тренер, ментор) працює на засадах добровільності, спираючись інтереси та потреби старшокласників. Обов'язкове урахування індивідуальних та групових інтересів у роботі з тимчасовими об'єднаннями учнівської молоді. Різноманітність підбору методів та форм роботи та комплексність розв'язання виховних завдань тактичного й оперативного рівнів.

Визнаючи позакласну діяльність як невід'ємну частину виховної системи закладу освіти, яка організовується у вільний від навчання час і має на меті розвиток ключових компетентностей старшокласників, задоволення їхніх потреб у спілкуванні, пізнанні, практичній діяльності, особистісному та професійному самовизначенню, пропонуємо сформулювати основні принципи її організації. Так, серед них: добровільна участь всіх суб'єктів виховної взаємодії; суспільної спрямованості означає, що зміст роботи різноманітних форм позаурочної, позанавчальної й позашкільної, так само як і виховних справ, має бути суспільно значущим, відповідати викликам нашої воюючої країни, а також інтегрувати сучасні досягнення педагогічної науки, техніки й культури; ініціатива й самодіяльність, так чи інакше цей принцип вимагає активної співучасті старшокласників у плануванні та реалізації спільної діяльності й спілкування; врахування вікових закономірностей учнівської молоді передбачає створення умов для їхнього всебічного розвитку, ключових

компетентностей, зокрема і громадянської, прагнення до самостійності, самореалізації й формування наукового світогляду; взаємозв'язку й послідовності усіх видів діяльності школярів вимагає, щоб різні форми виховної взаємодії були узгоджені між собою, доповнювали одна одну та сприяли розвитку ключових компетентностей школярів. Це означає, подібний процес має бути системним, а кожен його етап логічно пов'язаним з попереднім і наступним, забезпечуючи у такий спосіб безперервність й ефективність виховної взаємодії.

Характеризуючи головні принципи організації позакласної діяльності, варто зауважити, що саме такий вид педагогічної взаємодії має потужний потенціал щодо фізичної чи психологічної підготовки старшокласників до військової служби та захисту України. Так, за результатами досліджень [8] учням старшої школи до вподоби: спортивні ігри військово-патріотичного спрямування «Хортинг-Патріот», «Сокіл («Джура») – 52% опитаних; різноманітні змагання з військово-прикладних видів спорту (47%), бажання брати участь у фізкультурно-оздоровчому комплексі «Козацький гарт» (44%), членство у патріотичних клубах – 41% респондентів.

Аналізуючи питання систематизації змісту військово-патріотичного виховання старшокласників у закладах загальної середньої освіти, автори дослідження [6] спробували визначити його основні структурні компоненти. Так, варіативна частина базового освітньо-виховного компонента передбачає ті предмети і курси («Хортинг», Національна дитячо-юнацька військово-спортивна гра «Хортинг–Патріот» та ін.), які впроваджуються відповідно до можливостей школи та потреб учнів. Важливою складовою є позаурочна діяльність, що передбачає участь старшокласників у військово-патріотичних гуртках, спортивних секціях, шкільних тимчасових об'єднаннях та інших формах педагогічної взаємодії за активної участі вчителів, керівників гуртків чи об'єднань, а також тренерів.

Неодмінною складовою змісту військово-патріотичного виховання учнівської молоді є позашкільний компонент, що охоплює освітні заклади різних форм власності патріотичного чи військово-патріотичного спрямування. Вони стають осередком формування оборонної свідомості, національної ідентичності та готовності учнівської молоді до захисту Батьківщини, набуття необхідних навичок для служіння Україні.

Важливу роль відіграє й самовиховання, що охоплює і позакласну діяльність старшокласників. Воно стає ефективним завдяки створенню відповідного простору самореалізації зростаючої особистості, і зокрема, застосуванню методів педагогічної взаємодії, урізноманітненню форм індивідуальної та групової співпраці, а також активному залученню батьків до виховного процесу.

Привертаючи увагу до організації позакласної роботи з військово-патріотичного виховання школярів, необхідно наголосити на міжпредметному зв'язку як із заняттями фізичної культури, так із предметом «Захисту України». Саме в рамках цих дисциплін старшокласники мають усі можливості поглибити

та удосконалити свої вміння і навички з фізичної підготовки та військової справи.

В цьому контексті цікавий досвід організації Національної дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Хортинг-Патріот» [1], де успішно поєднано теоретичну підготовку й практичну діяльність школярів. Для досягнення поставлених завдань було застосовано різноманітні форми, методи й засоби виховної взаємодії.

Учні мали змогу спробувати себе в ролі спортивних суддів. Ця робота охоплювала як заняття в школі, так і тренування у військово-патріотичних секціях та гуртках. Для розвитку необхідних навичок школярі вивчали критерії оцінювання спортивних вправ, аналізували техніку їх виконання, тренувалися у суддівстві в процесі гри «Хортинг-Патріот», а також вчилися оформляти й вести необхідну документацію.

Відзначимо, що подібна робота розв'язує низку виховних завдань оперативного рівня. Так, систематичний моніторинг взаємин у військово-спортивній команді допомагає визначити лідера тимчасового об'єднання, активних учасників, виконавців та організаторів, а також зрозуміти їхні ролі у груповій динаміці. Це дозволяє вчителям та керівникам команди ефективно розподіляти обов'язки, підтримувати мотивацію кожного учня та створювати сприятливі умови для розвитку лідерських якостей і командного духу. Крім того, подібна участь школярів у грі сприяє формуванню згуртованого колективу, здатного досягти спільних завдань у спільній справі.

Відзначаючи провідну роль позакласної виховної роботи у формуванні готовності старшокласників до військової служби, необхідно вказати на основні засади такої організації [3]. І в першу чергу йдеться про цілісність виховного процесу, а також про єдність мети, змісту, методів та форм виховної взаємодії. Важливим аспектом є встановлення тісного взаємозв'язку між позаурочною, позанавчальною та позашкільною діяльністю школярів, що забезпечує комплексне розв'язання завдань військово-патріотичного виховання учнівської молоді. Організований вплив на цей процес має здійснюватися як адміністрацією, так педагогічними колективами закладів загальноосвітніх та позашкільних закладів освіти, що сприяє ефективній підготовці старшокласників до служби у Збройних Силах України.

Висновки. Наведене вище свідчить про те, що позакласна діяльність відіграє важливу роль у реалізації модельної навчальної програми «Захист України», доповнюючи та розширюючи процес виховної взаємодії. Вона створює умови для формування ключових компетентностей, необхідних для підготовки молоді до свідомого громадянства та захисту держави.

Завдяки позакласним справам та/або заходам учні мають можливість не лише отримати досвід соціальної діяльності, а й застосувати його на практиці

Різнноманітні форми роботи – тренінги, військово-спортивні ігри, зустрічі з військовими, тактичні навчання – сприяють поглибленню розуміння основ національної безпеки, розвитку критичного мислення, відповідальності та вміння діяти в надзвичайних обставинах життєдіяльності.

Позакласна діяльність стає також важливим засобом виховання патріотизму, громадянської свідомості та командного духу. Вона допомагає юнакам та юнкам усвідомити значення особистої участі у зміцненні обороноздатності країни, формує відповідальне ставлення як до власної безпеки, так і безпеки суспільства.

Таким чином, інтеграція позакласної діяльності в процес педагогічної взаємодії сприяє комплексному засвоєнню програми «Захист України», робить навчання більш практико-орієнтованим, цікавим і мотивуючим для учнів старшої школи. Це, своєю чергою, забезпечує якісну підготовку молоді до свідомого вибору життєвого шляху, зміцнює їхню громадянську позицію та готовність до активної участі в житті країни та її захисту.

Використана література :

1. *Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь. Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. Ірпінь, 2022. 1738 с. С. 448-464.
2. Веденіна Ю. Ю., Сакун Л. М., Різніченко Л. В., Коваленко М. П. Командний та індивідуальний коучинг як технологія стратегічного управління організацією. *Економіка і організація управління*. № 3 (39). 2020. С. 41-54.
3. Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі : посіб. / уклад. М. Зубалій, В. Івашковський, О. Остапенко, М. Тимчик, Б. Шаповалов, З. Діхтяренко, І. Білоцерківець. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2016. 232 с.
4. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (чинний у редакції від 13.12.2022 № 2834-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
5. Крупник І. Р. Коучинг в освіті: теорія і практика. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». СЕКЦІЯ 2. Педагогічна та вікова психологія*. Випуск 2, 2024. С. 22-27.
6. Методика військово-патріотичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти : методичні рекомендації / Тимчик М. В. (ред.), Остапенко О. І., Бінецький Д. О., Касіч Н. П. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 91 с.
7. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді. URL : <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/> (дата звернення: 12.11.2024).
8. Остапенко О., Тимчик М. (2021). Військово-патріотичне виховання старшокласників в умовах ідеологічного протистояння. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та молоді*. 25 (2), 62-73. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-62-73> (дата звернення: 07.12.2024).
9. Сайко Н. О. Технологія коучингу у роботі соціального педагога. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 3. С. 207-214.
10. Устименко І. П. Патріотичне виховання учнівської молоді, окреслене війною. *Педагогічний вісник*, (1-2), 2022. 26-29.

References :

1. *Boiovyi khortynh ta diialnist pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy* : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Combat horting and the activities of law enforcement agencies of Ukraine : materials of the International science and practice conf.]. 03–04 sichnia 2022 r., m. Irpin. Min-vo finansiv Ukrainy, Derzhavnyi podatkovyi universytet [ta in.]. Irpin, 2022. 1738 s. S. 448-464 [in Ukrainian].
2. Viedienina Yu. Iu., Sakun L. M., Riznichenko L. V., Kovalenko M. P. (2020). Komandnyi ta indyvidualnyi kouchynh yak tekhnolohiia stratehichnoho upravlinnia orhanizatsiieiu [Team and individual coaching as a technology of strategic organization management]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*. № 3 (39). S 41-54 [in Ukrainian].

3. Viiskovo-patriotychne vykhovannia uchniv u pozaklasnii roboti : posib. [Military-patriotic education of students in extracurricular work: manual.] / uklad. M. Zubalii, V. Ivashkovskiy, O. Ostapenko, M. Tymchyk, B. Shapovalov, Z. Dikhtiarenko, I. Bilotserkivets. Kyiv : PALYVODA A. V., 2016. 232 s. [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti» [The Law of Ukraine "On the Basic Principles of State Policy in the Field of Affirming Ukrainian National and Civil Identity"] (chynnyi u redaktsii vid 13.12.2022 № 2834-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [in Ukrainian].
5. Krupnyk I. R. (2024). Kouchynh v osviti: teoriia i praktyka [Coaching in education: theory and practice]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia «Psykhologichni nauky»*. SEKTsIIa 2. Pedahohichna ta vikova psykholohiia. Vypusk 2. S. 22-27 [in Ukrainian].
6. Metodyka viiskovo-patriotychnoho vykhovannia uchniv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity: metodychni rekomendatsii [Methods of military-patriotic education of students in institutions of general secondary education: methodical recommendations] / Tymchyk M. V. (red.), Ostapenko O. I., Binetskyi D. O., Kasich N. P. Kropyvnytskyi : Imeks-LTD, 2022. 91 s. [in Ukrainian].
7. Natsionalno-patriotychne vykhovannia ditei ta molodi [National and patriotic upbringing of children and youth]. URL : <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/> (data zvernennia: 12.11.2024) [in Ukrainian].
8. Ostapenko O., i Tymchyk M. (2021). Viiskovo-patriotychne vykhovannia starshoklasnykiv v umovakh ideolohichnoho protystoiannia [Military and patriotic education of high school students in conditions of ideological confrontation]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta molodi*, 25 (2), 62-73. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-62-73> (data zvernennia: 07.12.2024) [in Ukrainian].
9. Saiko N. O. (2017). Tekhnolohiia kouchynhu u roboti sotsialnoho pedahoha [Coaching technology in the work of a social pedagogue]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. Vyp. 3. S. 207-214 [in Ukrainian].
10. Ustyenko I. P. (2022). Patriotychne vykhovannia uchnivskoi molodi, okreslene viinoiu [Patriotic education of students, outlined by the war]. *Pedahohichni visnyk*, (1-2), 26-29 [in Ukrainian].

A. SHEVCHENKO, A. REMNOVA. The role of extracurricular activities in the context of implementing the model educational program «Defense of Ukraine».

The article explores the features of extracurricular activities in the context of shaping national and civic identity. It defines the main components of extracurricular activities (out-of-class, non-formal, and extracurricular education) and provides their characteristics. The study reinterprets key approaches to the patriotic education of students and identifies the main aspects of developing defense consciousness, taking into account the specifics and contradictions of individual personality formation.

The article substantiates the fundamental principles of extracurricular activities as an integral part of the educational institution's upbringing system. These activities are organized during students' free time and aim to develop the key competencies of high school students necessary for preparing youth for conscious citizenship and national defense.

The study identifies the main directions of military-patriotic education for children and youth, including physical and sports activities, technical creativity, active participation in various military-patriotic initiatives, and the mandatory study of the subject "Defense of Ukraine" in specialized schools. The role of out-of-class activities is highlighted, emphasizing high school students' participation in military-patriotic clubs, sports sections, temporary school associations, and other forms of pedagogical interaction with the active involvement of teachers, club leaders, and trainers.

The article presents examples of methods, forms, and tools that effectively combine theoretical training with practical activities for students, demonstrating their educational potential in terms of physical and psychological preparation of high school students for military service and the defense of Ukraine.

A review of the regulatory and legal framework on national-patriotic education is provided, with particular emphasis on the Law of Ukraine "On the Basic Principles of State Policy in the Sphere of Affirming Ukrainian National and Civic Identity."

Keywords: national-patriotic education, extracurricular activities, defense consciousness, Ukrainian national identity, civic identity, defense of Ukraine, student youth.